

***Euclidium syriacum* (L.) R. Br. (Brassicaceae) - pravdepodobne vyhynutý alebo prehliadaný druh flóry Slovenska?**

***Euclidium syriacum* (L.) R. Br. (Brassicaceae) - probably extinct or overlooked species of the flora of Slovakia?**

ELEONÓRA MICHALKOVÁ

Botanický ústav SAV, Dúbravská cesta 14, 842 23 Bratislava

Study of chorological data of *Euclidium syriacum* confirmed that the species is overlooked and probably not extinct taxon in Slovakia. The oldest herbarium specimen was collected by Bolla in the vicinity of Svätý Jur in 1843, the most recent one in 1987 by Grulich in the vicinity of Tvrdosovce. Knowledge on actual distribution of this ruderal taxon in the West Carpathian and Pannonian region is necessary. The map of distribution in Slovakia is given.

Rod *Euclidium* na Slovensku zastupuje len druh *E. syriacum* (L.) R. Br. (blahobyľ sýrska). Pri štúdiu pomerne vzácneho herbárového materiálu som zistila, že najstarší doložený údaj je od J. von Bollu z r. 1843 (cf. obr. 1) z okolia Svätého Jura. Autor je vlastne „objaviteľom“ tejto blahobyľe na našom území a sám týmto nálezom (Bolla 1856) vhodne doplnil zoznam druhov uvedených v diele Lumnitzera (1791) a Endlichera (1830). Veľmi sporadické literárne údaje sú najmä z prvej polovice 20. storočia; najnovší údaj o tomto ruderálnom taxóne (z r. 1978) je z Bábu, Alexandrovho dvora (Eliáš 1978) na Podunajskej nížine.

Podľa zoznamu vyšších rastlín Slovenska (Marhold et al. 1998), ktoré predstavuje aj tretie vydanie Červeného zoznamu vyšších rastlín Slovenska, sa tento druh označuje ako taxón na našom území pravdepodobne vyhynutý. Ak však uvážime, že najnovší herbárový (a doposiaľ nepublikovaný) doklad, ktorý zbieral V. Grulich, pochádza z r. 1987 (obr. 2) a do skupiny nezvestných (= pravdepodobne vyhynutých) taxónov patria rastliny v danom území viac ako 20-30 rokov nepotvrdené, je potrebné tento názor prehodnotiť.

Materiál

Na štúdium herbárového materiálu som mala k dispozícii zbierky týchto inštitúcií: BRA, BRNU, BRNM, KO, KRA, LTM, MMI, NI, PR, PRC, SAV, SLO (skratky sú podľa Holmgrena et al. 1991), Podunajské múzeum v Komárne, Vlastivedné múzeum v Hlohovci, Západoslovenské múzeum v Trnave, Tribečské múzeum v Topoľčanoch, Považské múzeum v Považskej Bystrici, Považské múzeum v Žiline, Stredoslovenské múzeum v Banskej Bystrici, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši, Múzeum Spiša v Spišskej Novej Vsi, Múzeum Slovenského krasu a ochrany prírody v Brzotíne, Vlastivedné

múzeum v Hanušovcicha nad Topľou a Vlastivedné múzeum v Humennom. Literárne údaje pochádzajú predovšetkým z dokumentačného materiálu Oddelenia systematiky rastlín Botanického ústavu SAV v Bratislave. Pramene do r. 1953 citujem podľa práce Futáka & Domina (1960).

Výsledky

Blahobyľ sýrska je jednoročná, 11 - 30 cm vysoká rastlina, v máji až júni nenápadne bielo kvitnúca a plodiaca rastlina. Plody majú šikmý, 2 mm dlhý zobáčik (obr. 4). Tento fakultatívny halofyt je na základe doposiaľ zistených lokalít u nás známy z okrajov ciest, medzi a slanísk. Na našom území je známy výskyt v ruderálnom spoločenstve as. *Cynodonto-Atriplicetum tataricae* Morariu 1943 (rad *Sysimbrietalia* J. Tx. et Matuszkiewicz 1962) (Jarolímek et al. 1997), ktoré osídľuje čerstvé humózne substráty v najteplejších oblastiach Slovenska. Druh sa považuje za kontinentálno-východomediteránný element (Oberdorfer 1979).

Vyskytuje sa v strednej, južnej a východnej Európe. V Českej republike bol v minulosti ako fakultatívne halofytný archeofyt dosť častý v panónskom termofytiku, v posledných rokoch sa však nenašiel (Kirschner & Sutorý 1992). V rozpore s prácou Flora Polski (Sychowa 1985), kde sa uvádza ako zavlečený (v prístave Gdańsk), dielo Atlas florae Europaeae (Jalas & Suominen 1994) výskyt druhu na území Poľska vylučuje. V kvetene Rakúska (Adler et al. 1994) a Ukrajiny (Prokudin et al. 1987) sa prezentuje ako ruderálny druh a na území Maďarska (Soó 1968) a Nemecka (Oberdorfer 1979) ako adventív. V Ázii rastie napr. v pohorí Kaukaz, Himaláje a v oblasti Afganistanu. V Severnej Amerike má pravdepodobne druhotný výskyt.

Poznámky k rozšíreniu druhu na Slovensku (Obr. 3)

Doposiaľ známy z Burdy a Podunajskej nížiny (obvod pramaterskej a eupanónskej xerotermej flóry). Herbárové doklady pochádzajú z obdobia 1843-1987. Tento pravdepodobne u nás alochtónny druh [podľa Haladu (1997) je problematické rozhodnúť, či patrí medzi apofyty, archeofyty alebo neofyty] rastie na narušených biotopoch. V súčasnosti by bolo potrebné výskyt *E. syriacum* na našom území aktualizovať a doterajšie znalosti o jeho rozšírení prípadne doplniť. Podľa V. Grulichy (in litt.), ktorý je autorom posledného známeho zberu tohto druhu na Slovensku, musí rásť na okrajoch polí aj v súčasnosti. Na základe uvedených poznatkov možno konštatovať, že *E. syriacum* je na Slovensku prehliadaný a nie pravdepodobne vyhynutý druh. Tento názor podporuje aj skutočnosť, že v Čiernom zozname kveteny Slovenskej republiky (Holub et al. 1999) v skupine nezvestných taxónov (A2) nefiguruje.

Údaje o výskyte *E. syriacum* na lokalitách Lehnice, Okoličná na Ostrove, Tvrdošovce, Kamenný most, úpätie Kováčovských kopcov, Zámocký vrch v Nitre, Levice a Mýtne Ludany sa nepodarilo potvrdiť. Takisto v oblasti

Krupinskej vrchoviny, kde má druh predpokladaný výskyt, sa nenašiel (Lihová, E. Michalková, Perný, Somogyi & Šípošová, exkurzia 2000).

Herbárové zbery

Pannonicum

1. Burda

- Horná Zlatná, poľná cesta 3 km JZ od obce (Grulich 1986 MMI).
- Kováčov (Domin 1929 PRC).

6. Podunajská nížina

- Svätý Jur, okolo cesty pri obci (Bolla 1843 SLO).
- Viničné (=Schweinsbach alebo Švajnsbach) -- Viničný mlyn (=Fričov mlyn), „in via campestri inter Schweinsbach et molam Fričianam, prope Bazinium“, „in marginibus viae ad molam Fričianam“ (Holuby 1904 BRA, 1911 BRA, 1912 BRA, 1911, 1912 a 1916 PRC, 1912 NI, 1916 BRA).
- Viničné, u cesty k Viničnému mlynu, 150 m n. m. (Ptačovský 1928 SAV).
- Viničné (Zigmundík 1914 BRA).
- Zlaté Klasy (V. Nábělek 1936 SAV).
- Trnava (Nagyszombat) (Mergl 1895 SAV).
- Lehnice, železničná stanica (Krippelová 1957 SAV).
- Tvrdošovce, okraj cesty pri prejazde na JV konci žel. stanice (Grulich 1987 MMI).
- Trnovec nad Váhom, „in locis salsis ad majír Sik“ (Ferd. Weber 1935 BRA).
- Zlatná na Ostrove, slané lúky pri obci, ca 125 m n. m. (Dvořák 1963 BRA).
- Palárikovo NW, slanisko pri žel. stanici, 116 m n. m. (Šourek 1954 PR).
- Iža -- Komárno, tehelňa, 109 m n. m. (Osvačilová, Žertová et Chrtek 1954 PRC).
- Martovce, breh rieky Žitava, 111 m n. m. (Chrtek et Žertová 1954 PRC).

Literárne údaje

Pannonicum

1. Burda

- Kováčovské kopce, na úpätí, poliach a medziach (Domin 1931h: 21).

6. Podunajská nížina

- Sv. Jur (Bolla 1856a: 13).
- Nová Ves nad Váhom, „beckovské lúky“ (E. Keller 1866b: 196).
- Nitra, Zámocký vrch (Sutorý Čas. Morav. Mus. Zemsk. Brně, 67: 121).
- Báb, Alexandrov dvor (Eliáš Biológia, Bratislava, 33: 834, 1978).
- Dolné Krškany, pri poľnej ceste (Svobodová Bull. SBS 11: 17, 1989).
- Okoličná na Ostrove, poľná cesta južne od žel. stanice (Sutorý l. c.).
- Mužľa - Štúrovo, hlinité cesty, ca 125 m n. m. (Domin 1929).
- Komjatice, poľná cesta pri obci. - Levice S, rumovisko pri hradskej na Mýtne Ludany (obe Svobodová Acta Phytotechn. 13: 173, 1966).
- Komárno, nad bývalým mýtom. - Bajč - Nové Zámky, pozdĺž cesty (všetko J. Knapp 1864d: 221).

- Tvrdošovce - Šurany, majer Bačala (Krist 1937d: 79).
- Marcelová, na námestí neďaleko novej školy (Chrtek, Křisa et Slavíková Zpr. Čsl. Bot. Společn. 7: 62, 1972).
- Kamenný Most. - Mužľa. - Nána (všetko Feichtinger 1899: 180).

Ochrana

Maglocký (1983) aj Svodová (1988) považujú blahobyľ sýrsku na Slovensku za veľmi ohrozený taxón, ktorému síce v najbližšom čase nehrozí úplné vyhynutie, ale postupne sa z mnohých lokalít vytráca (kategória C II). Neskôr bol druh preradený do kategórie pravdepodobne vyhynutých taxónov (Ex?) (Feráková & Maglocký 1996, Marhold et al. 1998). Hoci sa jeho výskyt v posledných rokoch nezaznamenal, dá sa predpokladať, že recentne prežíva na doposiaľ prehliadaných biotopoch Slovenska.

Pod'akovanie

Tento príspevok bol vypracovaný s čiastočnou podporou grantu VEGA č. 7081. Za cenné rady a pripomienky k problematike výskytu druhu *E. syriacum* na našom území ďakujem RNDr. M. Peniaštekovej, CSc. a RNDr. V. Grulichovi, CSc. RNDr. J. Danihelkovi som zaviazaná za poskytnutie informácií o herbárových položkách z depozitu Regionálneho múzea v Mikulove a Z. Komárovej za ilustráciu.

Literatúra

- Adler W., Oswald K. & Fischer R., 1994: Exkursionsflora von Österreich. Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart und Wien.
- Feráková V. & Maglocký Š., 1996: Červený zoznam papraďorastov a semenných rastlín (*Pteridophyta* a *Spermatophyta*) flóry Slovenska. - In: Kubát K. (ed.), Červené seznamy ohrozené květeny České a Slovenské republiky. Severočes. Přír., Litoměřice, suppl. 9., pp. 35-42
- Futák J. & Domin K., 1960: Bibliografie k flóre ČSR. VSAV, Bratislava.
- Halada L., 1997: Archeofyty flóry Slovenska - predbežný zoznam. - Bull. Slov. Bot. Spoločn., Bratislava, 19: 129-136.
- Holmgren P. K., Holmgren N. H. & Barnett L. C., 1990: Index herbariorum. Part 1: The herbaria of the world. New York Botanical Garden, Bronx, New York.
- Holub J., Feráková V., Grulich V. & Procházka F., 1999: Černé seznamy vymizelých taxonů květen České republiky a Slovenské republiky. - In: Čeřovský J., Feráková V., Holub J., Maglocký Š. & Procházka F. (eds), Červená kniha ohrozených a vzácných druhov rastlín a živočíchov SR a ČR. 5. Vyššie rastliny. Příroda, Bratislava, pp. 411-415.
- Chrtek B., Křisa B. & Slavíková Z., 1972: Materiály ke květeně okolí Komárna na jižním Slovensku. - Zpr. Čs. Bot. Společn., Praha, 7: 61-67.
- Jalas J. & Suominen J. (eds), 1994: Atlas florae Europaeae 10. Helsinki.
- Jarolímeček I., Zaliberová M., Mucina L. & Mochnacký S., 1997: Rastlinné spoločenstvá Slovenska 2. Synantropná vegetácia. Veda, Bratislava.
- Kirschner J. & Sutorý K., 1992: *Euclidium* R. Br. - In: Hejný S. & Křisa B., Květena České republiky 3, Academia, Praha, pp. 70-72.
- Maglocký Š., 1983: Zoznam vyhynutých, endemických a ohrozených taxónov vyšších rastlín flóry Slovenska - Biológia, Bratislava, 38: 825-852.
- Marhold K. et al., 1998: Papraďorasty a semenné rastliny. - In: Marhold K. & Hindák F. (eds), Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska. Veda, Bratislava, pp. 333-687.

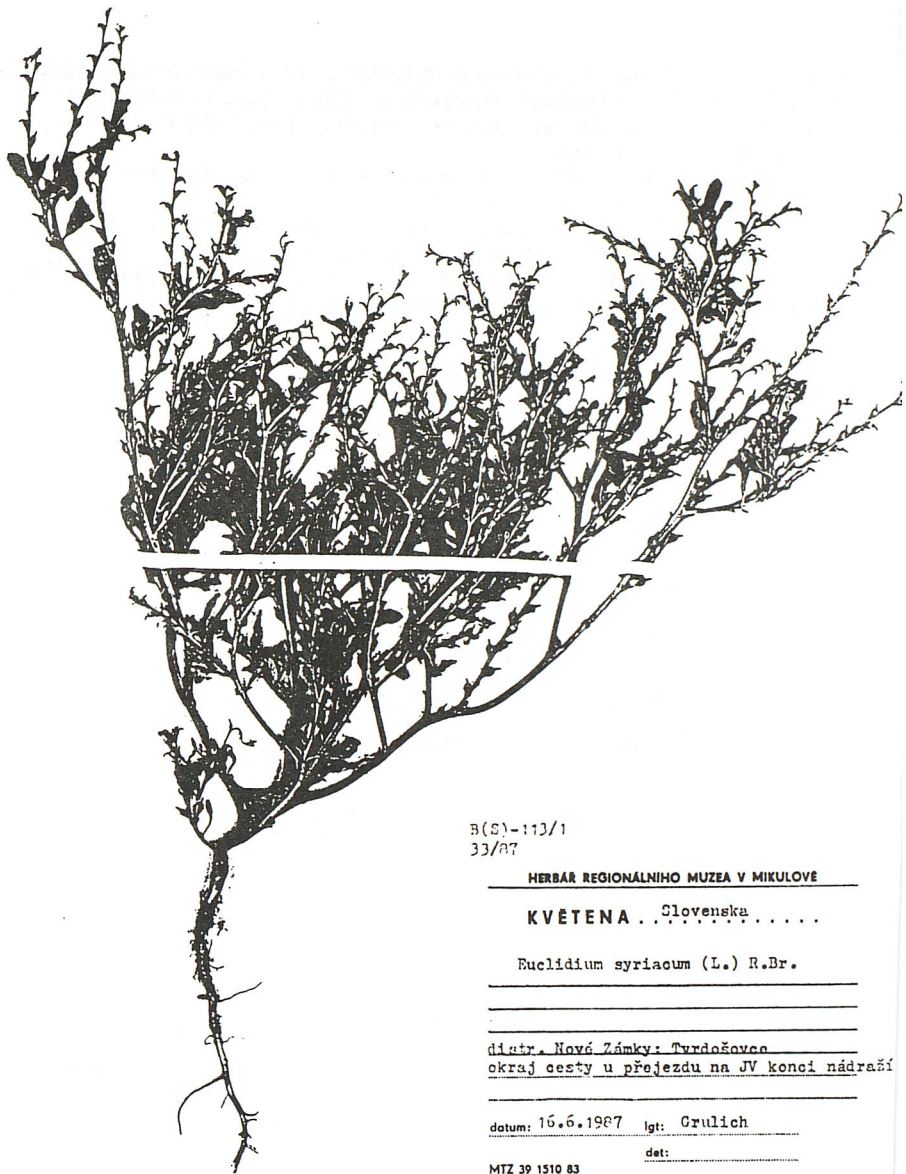
- Oberdorfer E., 1979: Pflanzensoziologische Exkursionsflora. Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart.
- Prokudin J. N. et al., 1987: Opređelitel' vyssich rastenij Ukrainy. - Naukova dumka, Kyjev.
- Soó R., 1968: A magyar flóra és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyve 3, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Sutorý K., 1982: Rozšíření druhů *Euclidium syriacum* (L.) R. Br. a *Myagrum perfoliatum* L. v Československu. - Čas. Morav. Mus. Zemsk. Brně, Brno, 67: 119-123.
- Svobodová Z., 1988: Chránené a ohrozené druhy rastlín v okrese Nové Zámky. - Zb. Odbor. Prác 5. Západoslov. TOP-u Kamenín, Bratislava, 4: 3-20.
- Sychowa M., 1985: *Euclidium syriacum* (L.) R. Br. - In: A. Jasiewicz (red.), Flora Polski 4, Państwowe wydawnictwo naukowe, Warszawa, Kraków, p. 167.

Euclidium syriacum R. Br.
Semis Viras agrorum ad L.
Georgiam, Maiis 1843.

Bolla.

E.F.P. &

Obr. 1. Etiketa najstaršej herbárovej položky z okolia Sv. Jura (Bolla 1843 SLO)
 Fig. 1. The label of the oldest herbatium specimen from the vicinity Sv. Jur (Bolla 1843 SLO)

B(S)-113/1
33/A7

HERBÁR REGIONÁLNIHO MUZEA V MIKULOVÉ

KVĚTENA . . . Slovenska

Euclidium syriacum (L.) R.Br.

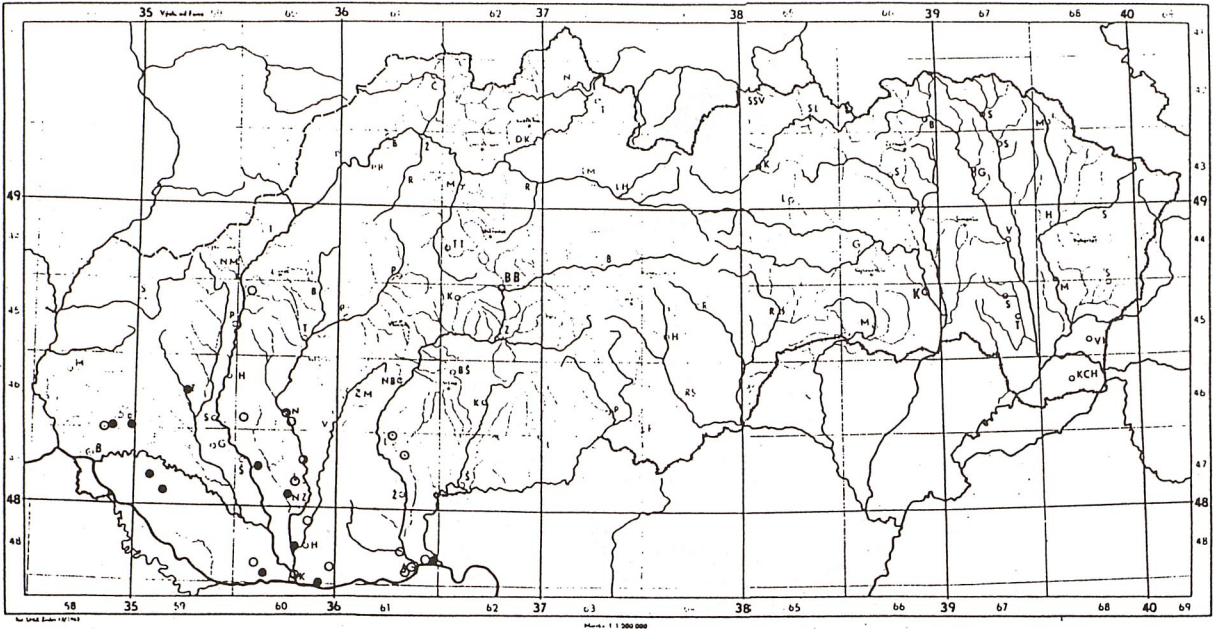
dist. Nové Zámky: Tvrdošovec
okraj cesty u přejezdu na JV konci nádraží

datum: 16.6.1987 lgt: Grulich

det: _____

MTZ 39 1510 83

Obr. 2. Najnovšia herbárová položka z okolia Tvrdošoviec (Grulich 1987 MMI)
Fig. 2. The latest herbarium specimen from the vicinity of Tvrdošovec (Grulich 1987 MMI)

Obr. 3. Rozšírenie *Euclidium syriacum* na Slovensku, o revidované herbarové položky, ● literárne údaje

Fig. 3. Distribution of *Euclidium syriacum* in Slovakia, ○ revised herbarium specimens, ● published data

Obr. 4. *Euclidium syriacum* (L.) R. Br. a detail plodu

Fig. 4. *Euclidium syriacum* (L.) R. Br. and detail of the fruit